

RAQAMLI TA’LIM MUHITIDA BO’LAJAK TARBIYACHILARNING DIZAYN KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI

O‘rinova Feruza U‘ljayevna

Farg‘ona davlat universiteti, maktabgacha ta’lim kafedrası professori pedagogika fanlari
nomzodi furinova3@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23255750>

Annotatsiya: Maqolada raqamli ta’lim muhitida bo’lajak tarbiyachilarning dizayn kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda pedagogik dizayn, design thinking, raqamli texnologiyalar, loyihaviy faoliyat va refleksiv yondashuvning o‘zaro integratsiyasiga alohida e’tibor qaratilgan. Bo’lajak tarbiyachilarning ta’lim muhitini loyihalash, raqamli didaktik vositalar yaratish, pedagogik vaziyatlarni modellashtirish hamda innovatsion yechimlarni ishlab chiqish ko‘nikmalarini rivojlantirish mexanizmlari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: raqamli ta’lim muhiti, dizayn kompetensiyasi, bo’lajak tarbiyachi, pedagogik dizayn, design thinking, raqamli texnologiya, kreativlik, loyihaviy faoliyat, elektron portfolio, maktabgacha ta’lim.

Аннотация: В статье анализируются педагогические возможности развития проектной компетентности будущих педагогов в условиях цифровой образовательной среды. Особое внимание уделяется интеграции педагогического проектирования, дизайн-мышления, цифровых технологий, проектной деятельности и рефлексивного подхода. Обозначаются механизмы формирования у будущих педагогов умений проектировать образовательную среду, создавать цифровые дидактические средства, моделировать педагогические ситуации и разрабатывать инновационные решения.

Ключевые слова: цифровая образовательная среда, проектная компетентность, будущий педагог, педагогическое проектирование, дизайн-мышление, цифровые технологии, креативность, проектная деятельность, электронное портфолио, дошкольное образование..

Abstract: The article analyzes the pedagogical opportunities for developing the design competence of future educators within a digital educational environment. The study focuses specifically on the integration of pedagogical design, design thinking, digital technologies, project-based activities, and a reflective approach. It outlines mechanisms for developing future educators' skills in designing educational environments, creating digital didactic tools, modeling pedagogical situations, and devising innovative solutions.

Keywords: digital educational environment, design competence, future educator, pedagogical design, design thinking, digital technology, creativity, project-based activity, electronic portfolio, preschool education.

Kirish. Zamonaviy jamiyatda raqamlashtirish jarayonlarining tezlashuvi ta’lim tizimining barcha bosqichlari, jumladan, maktabgacha ta’lim mazmuni va pedagog kadrlarni tayyorlash tizimiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Ta’lim jarayonida raqamli texnologiyalarning keng qo‘llanishi pedagogdan nafaqat axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ko‘nikmalariga ega bo‘lishni, balki ta’lim jarayonini maqsadli loyihalash, raqamli resurslarni

28.09.2026

yaratish, rivojlantiruvchi muhitni tashkil etish va mavjud pedagogik muammolarga yangi yechimlar ishlab chiqishni ham talab etmoqda.

Ayniqsa, maktabgacha ta’lim sohasida faoliyat yuritadigan tarbiyachilarni tayyorlashda ushbu talablar dolzarb hisoblanadi. Chunki maktabgacha yoshdagi

bolalar bilan ishlaydigan mutaxassis bolalarning individual va yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil etishi, rivojlantiruvchi markazlar mazmunini loyihalashi, vizual va didaktik materiallarni yaratishi, ta’lim muhitining xavfsiz, estetik hamda funksional bo‘lishini ta’minlashi zarur.

Shu nuqtayi nazardan, bo‘lajak tarbiyachilarda dizayn kompetensiyasini rivojlantirish pedagogik ta’limning istiqbolli yo‘nalishlaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Pedagogik tadqiqotlarda o‘qituvchi va tarbiyachining faoliyati tobora “ta’lim muhiti dizayneri” pozitsiyasi bilan bog‘lanmoqda. A.Paniagua va D.Istance o‘qituvchini ta’lim jarayonining oddiy ijrochisi emas, balki pedagogik vaziyatlarga muvofiq ta’lim muhitini qayta loyihalashga qodir mutaxassis sifatida ko‘rsatadilar. Bo‘lajak tarbiyachining dizayn kompetensiyasini pedagogik maqsadlar va bolaning rivojlanish ehtiyojlaridan kelib chiqib ta’lim jarayoni, rivojlantiruvchi muhit, pedagogik faoliyat shakllari va raqamli resurslarni loyihalash, modellashtirish, yaratish, sinovdan o‘tkazish, baholash hamda takomillashtirishga tayyorligini ifodalovchi integrativ kasbiy sifat sifatida talqin etish mumkin.

Raqamli ta’lim muhiti - bu raqamli platformalar, elektron ta’lim resurslari, multimedia vositalari, kommunikatsiya texnologiyalari va interaktiv pedagogik vositalar birligida tashkil etilgan ta’limiy makondir.

Bunday muhit an’anaviy auditoriya imkoniyatlarini kengaytirib, talabaga ta’lim resurslarini mustaqil izlash, yaratish, tahrirlash, baholash va almashish imkonini beradi.

Bo‘lajak tarbiyachilarning dizayn kompetensiyasini rivojlantirishda raqamli ta’lim muhitining birinchi muhim imkoniyati vizual va multimedia mahsulotlarini yaratish bilan bog‘liq. Talabalar elektron didaktik materiallar, interaktiv taqdimotlar, infografikalar, raqamli hikoyalar, videomateriallar, elektron topshiriqlar va ta’limiy o‘yinlar yaratish orqali bir vaqtning o‘zida pedagogik, texnologik hamda estetik ko‘nikmalarni rivojlantiradilar.

Ikkinchi imkoniyat pedagogik jarayonni modellashtirish bilan bog‘liq. Raqamli texnologiyalar yordamida talaba maktabgacha ta’lim tashkilotidagi rivojlantiruvchi markazning maketini, mashg‘ulot tuzilishini yoki bolalar faoliyatining algoritmini oldindan loyihalashi mumkin.

Uchinchi imkoniyat individuallashtirilgan ta’lim trayektoriyasini yaratish hisoblanadi. Raqamli muhit talabaning o‘z bilim va ko‘nikmalarini mustaqil takomillashtirishiga, turli murakkablikdagi topshiriqlarni bajarishiga hamda o‘z faoliyati natijalarini monitoring qilishiga imkon beradi.

To‘rtinchidan, raqamli muhit hamkorlikdagi loyihalash faoliyatini rivojlantiradi. Talabalar birgalikda raqamli loyiha yaratishi, o‘zaro fikr almashishi, bir-birining ishini baholashi va yakuniy mahsulotni takomillashtirishi mumkin.

Shuningdek, raqamli ta’lim muhiti talabalarning mustaqil va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, axborotni tanlash va tahlil qilish hamda pedagogik qaror qabul qilish jarayonlarini qo‘llab-quvvatlaydi.

Bo‘lajak tarbiyachilarning dizayn kompetensiyasini rivojlantirishda design thinking texnologiyasidan foydalanish alohida ahamiyatga ega.

28.09.2026

Design thinkingning asosiy mohiyati muammoni foydalanuvchi, ya’ni maktabgacha ta’lim sharoitida bola ehtiyojlari nuqtayi nazaridan tushunish va unga innovatsion yechim ishlab chiqishdan iborat.

Mazkur texnologiyani bo‘lajak tarbiyachilar tayyorlash jarayoniga quyidagi bosqichlarda tatbiq etish mumkin:

1. Empatiya. Talaba bolaning ehtiyoji, qiziqishi va muammolarini kuzatadi hamda tushunishga harakat qiladi.
2. Muammoni aniqlash. Kuzatuv natijasida aniq pedagogik muammo shakllantiriladi.
3. G‘oyalarni ishlab chiqish. Talabalar muammoni hal qilishga qaratilgan turli pedagogik yechimlarni taklif qiladilar.
4. Prototiplash. Eng maqbul g‘oya asosida maket, raqamli resurs, ta’limiy o‘yin yoki pedagogik loyiha yaratiladi.
5. Sinovdan o‘tkazish. Ishlab chiqilgan mahsulot pedagogik amaliyotda yoki modellashtirilgan vaziyatda sinab ko‘riladi.

6. Refleksiya va takomillashtirish. Natijalar tahlil qilinib, mahsulot qayta ishlanadi. Ushbu ketma-ketlik bo‘lajak tarbiyachini tayyor ko‘rsatmalarni bajaruvchi emas, balki mustaqil ravishda pedagogik yechim ishlab chiqishga qodir mutaxassis sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Dizayn kompetensiyasini rivojlantirishning samarali usullaridan yana biri raqamli loyiha faoliyati hisoblanadi. Loyiha asosidagi ta’limda talaba o‘zining nazariy bilimlarini real yoki real pedagogik vaziyatga yaqin topshiriqlarni bajarish jarayonida qo‘llaydi. Masalan, bo‘lajak tarbiyachilarga quyidagi loyiha topshiriqlari berilishi mumkin:

- “Maktabgacha ta’lim tashkilotida zamonaviy san’at markazi dizayni”;
- “Raqamli tabiat va fan markazini loyihalash”;
- “Bolalar uchun interaktiv raqamli hikoya yaratish”;
- “Rivojlantiruvchi markazning 3D modeli”;
- “Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun raqamli didaktik o‘yin”;
- “Inklyuziv ta’lim muhitini raqamli modellashtirish”.

Ushbu loyihalarni bajarish jarayonida talabalar pedagogik muammoni aniqlash, axborot yig‘ish, dizayn konsepsiyasini ishlab chiqish, materiallarni tanlash, raqamli prototip yaratish va olingan natijalarni taqdim etish bosqichlaridan o‘tadilar.

Natijada nafaqat raqamli savodxonlik, balki kreativ fikrlash, hamkorlikda ishlash, pedagogik rejalashtirish va refleksiya ko‘nikmalari ham rivojlanadi.

Raqamli ta’lim muhitida bo‘lajak tarbiyachilarning dizayn kompetensiyasini samarali rivojlantirish uchun quyidagi pedagogik shart-sharoitlarni ta’minlash maqsadga muvofiq:

birinchidan, mutaxassislik fanlari mazmuniga pedagogik va raqamli dizayn elementlarini integratsiya qilish;

ikkinchidan, har bir nazariy mavzuni amaliy loyihalash topshirig‘i bilan yakunlash;

uchinchidan, bo‘lajak tarbiyachilarni real maktabgacha ta’lim tashkilotidagi pedagogik muammolarni aniqlash va hal etishga jalb qilish;

to‘rtinchidan, design thinking, loyiha texnologiyasi, keys-stadi, raqamli hikoya va multimedia loyiha metodlaridan tizimli foydalanish;

beshinchidan, talabaning natijasini faqat test orqali emas, balki pedagogik loyiha, prototip, raqamli mahsulot va elektron portfolio orqali baholash;

oltinchidan, oliy ta’lim muassasasi va maktabgacha ta’lim tashkilotlari hamkorligini rivojlantirib, talabalar yaratgan mahsulotlarni real ta’lim muhitida sinovdan o‘tkazish;

yettinchidan, pedagogik loyiha yakunida refleksiya va o‘z-o‘zini baholash jarayonini tashkil etish.

Mazkur pedagogik shart-sharoitlarning ta’minlanishi bo‘lajak tarbiyachilarda dizayn kompetensiyasini tizimli rivojlantirishga xizmat qiladi.

Xulosa. Raqamli transformatsiya sharoitida maktabgacha ta’lim tashkilotlari uchun tayyorlanayotgan pedagog mutaxassisning kasbiy faoliyati yangicha mazmun kasb etmoqda. Zamonaviy tarbiyachi pedagogik jarayonni amalga oshiruvchi ijrochi bilan cheklanmay, ta’lim muhiti, pedagogik faoliyat va raqamli resurslarni mustaqil loyihalashga qodir mutaxassis bo‘lishi talab etiladi.

Tahlillar raqamli ta’lim muhiti bo‘lajak tarbiyachilarning dizayn kompetensiyasini rivojlantirish uchun keng pedagogik imkoniyatlarni taqdim etishini ko‘rsatadi. Raqamli loyiha, design thinking, multimedia texnologiyalari, virtual modellashtirish, elektron portfolio va hamkorlikdagi raqamli faoliyat talabalarning kreativ, loyihaviy, texnologik va refleksiv kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, bo‘lajak tarbiyachilarning dizayn kompetensiyasini rivojlantirish jarayonida raqamli vositalardan foydalanishning pedagogik maqsadga muvofiqligi asosiy mezon bo‘lib qolishi zarur. Texnologiya pedagogik vazifani hal etuvchi vosita sifatida xizmat qilishi, bolaning yoshi, ehtiyoji va rivojlanish xususiyatlariga moslashtirilishi lozim.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, raqamli ta’lim muhitida dizayn kompetensiyasini rivojlantirishning samarali modeli “muammo – tahlil – g‘oya – loyihalash – prototiplash – amaliy sinov – refleksiya – takomillashtirish” sikliga asoslanishi maqsadga muvofiq.

Bunday yondashuv bo‘lajak tarbiyachilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash sifatini oshirish, ularning innovatsion va kreativ fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish hamda maktabgacha ta’limning raqamli transformatsiyasi sharoitida samarali faoliyat yurita oladigan raqobatbardosh pedagog kadrlarni tayyorlash imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘rinova F.U. Maktabgacha ta’lim tashkiloti tarbiyachisining dizayn kompetentligi // *Ta’lim va taraqqiyot*. – 2026. – №1. – B. 563–573.
2. O‘rinova F.U. Raqamli ta’lim muhitida bo‘lajak tarbiyachilarni kasbiy dizayn faoliyatiga tayyorlash mazmuni va tuzilmasi // *Farg‘ona metodika maktabi*. – 2026. – №1. – B. 105–109. DOI: 10.5281/zenodo.19497099.
3. Reggio Children. *Designing / Progettazione in Infant-Toddler Centres and Preschools*. – Reggio Emilia, Italy.